

УДК 347.91/.95

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.9.03>**Анна Коцюрuba,**

аспірант кафедри правосуддя

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІДПОВІДАЧА

Стаття присвячена аналізу цивільного процесуального правового статусу відповідача як обов'язкового самостійного учасника справ позовного провадження. 15 грудня 2017 року відбулося реформування всього процесуального законодавства України, в результаті чого зазнав суттєвих змін фактично кожен інститут цивільного судочинства. Тому дослідження цієї теми і висвітлення її проблематики стало надзвичайно актуальним. У статті розглянуті питання, пов'язані з комплексним аналізом структури та особливостей цивільного процесуального правового статусу такого учасника справи, як відповідач. Автор неодноразово наголошує на необхідності сутнісного розуміння в правовій доктрині таких теоретичних положень, як «цивільний процесуальний правовий статус відповідача», визначення моменту, з якого сторони набувають свій юридичний статус, елементів цивільного процесуального правового статусу відповідача, що може слугувати підґрунтям для формування належної юридичної практики. Автор підтримує теоретичний підхід, згідно з яким цивільну процесуальну правосуб'єктність потрібно розглядати як передумову набуття цивільного процесуального правового статусу відповідача. Також у цьому дослідженні висвітлено термінологічні суперечності та формулювання, що вказують на колізійність норм Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК), та запропоновано шляхи їх усунення. Зокрема, досить суперечливим видається законодавче закріплення процесуального статусу держави та територіальної громади як сторони в цивільному судочинстві. У статті сформульоване авторське визначення поняття «цивільний процесуальний правовий статус відповідача» та зроблено власну класифікацію структурних елементів досліджуваної теоретичної конструкції на такі три групи: загальні суб'єктивні цивільні процесуальні права та юридичні цивільні процесуальні обов'язки; спеціальні суб'єктивні цивільні процесуальні права відповідача; спільні суб'єктивні цивільні процесуальні права і юридичні цивільні процесуальні обов'язки сторін. Сформульовані висновки і пропозиції можуть слугувати теоретичною основою у вирішенні практичних питань та заповненні прогалин законодавчого регулювання цивільного процесуального правового статусу відповідача.

Ключові слова: цивільне судочинство, правовий статус, позовне провадження, сторони, елементи, права, обов'язки, відповідач.

Постановка проблеми. Безумовно, реформування цивільного процесуального законодавства було необхідним та виправданим в умовах сьогодення, проте воно викликало нагальну потребу в ґрунтовному дослідженні нових положень і підходів, зокрема, щодо питання сутності цивільного процесуального правового статусу такого учасника справ позовного провадження, як відповідач, та формування правових позицій, спрямованих як на утвердження певних підходів у теорії цивільного процесуального права, так і на внесення пропозицій щодо вдосконалення цивільного процесуального законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням цивільного процесуального правового статусу сторін займалися такі науковці як: С. Н. Абрамов, С. В. Аносова, Б. С. Антімонов, А. Н. Балашова, С. С. Бичкова, О. В. Бобровник, М. М. Васильченко, М. А. Вікут, О. В. Гетманцев, Н. А. Громо-

шина, М. А. Гурвіч, К. В. Гусаров, М. Б. Зейдер, С. Ю. Кац, Н. О. Кіреєва, О. Ф. Клейнман, В. В. Комаров, А. В. Лужанський, Д. Д. Луспенник, В. В. Луць, А. О. Мельников, К. В. Михайлова, Р. В. Нестерова, І. А. Павлуник, І. М. П'ятилетов, П. І. Радченко, Р. О. Стефанчук, В. А. Федосенко, С. М. Федулова, С. Я. Фурса, Є. О. Харитонов, Д. М. Чечот, М. С. Шакарян, М. Й. Штефан, С. А. Якубов та ін. Одне з найбільш комплексних досліджень, присвячених учасникам цивільної справи, провела С. С. Бичкова. Проте новелами процесуального законодавства внесені кардинальні зміни та деякі абсолютно нові підходи законодавця щодо питань правового регулювання цивільного процесуального правового статусу учасників справи, в тому числі і цивільного процесуального правового статусу відповідача. Тому ця тема дослідження є особливо актуальною в умовах сьогодення і, попри значні теоре-

тичні надбання, залишається перспективним напрямом наукового пошуку.

Для визначення сутності використовуваної правової конструкції «цивільний процесуальний правовий статус відповідача» доцільно дослідити її характерні ознаки та в результаті дати авторське визначення.

В основі цивільного процесуального правового статусу відповідача лежить одна з найважливіших юридичних категорій – «правовий статус». Як слушно зазначає С. С. Бичкова, встановлюючи юридичну природу правового статусу, слід виходити з його структури як внутрішньоузгодженої системи взаємопов'язаних, взаємозалежних елементів, що становлять його зміст [1, с. 31]. Тому для визначення поняття правового статусу за основу доцільно взяти структурний критерій, тобто здійснити його поділ на обов'язкові елементи. Найбільш поширений підхід, який лежить в основі більшості доктринальних визначень правового статусу, тлумачить його **як узгоджену сукупність закріплених у законодавстві прав і обов'язків суб'єкта** (чимало науковців виділяють також такий обов'язковий елемент правового статусу як законний інтерес). «Цивільний процесуальний правовий статус» – правовий статус, що має галузеву приналежність, оскільки пов'язаний із нормами цивільного процесуального законодавства і регламентується ними. «Цивільний процесуальний правовий статус відповідача» (індивідуальний) – характеризує правовий статус відповідача як обов'язкового самостійного учасника справ позовного провадження, що закріплений нормами цивільного процесуального законодавства України.

Слід вважати, що така правова конструкція як **«цивільний процесуальний правовий статус відповідача»** найбільш повно відображає сутність досліджуваного питання і являє собою **узгоджену сукупність закріплених у цивільному процесуальному законодавстві прав і обов'язків відповідача як обов'язкового самостійного учасника справ позовного провадження**.

Питання щодо того, чи варто включати «законний інтерес» до структури визначальних елементів правового статусу, досі викликає дискусію серед вчених-процесуалістів. Одним із найпоширеніших варто вважати теоретичний підхід, за якого до структури правового статусу входять виключно права й обов'язки [4, с. 717]. Досить обґрунтованою також є наукова думка щодо включення до структури правового статусу і такого обов'язкового елемента, як «законний інтерес» [7, с. 237; 6, с. 342].

Варто погодитися з М. О. Гетманцевим, який наголошує на важливості опрацювання

категорії «законний інтерес» у контексті цивільного судочинства та зазначає, що інтерес являє собою своєрідну спонукальну потребу, яка змушує потенційного учасника відповідних правовідносин діяти певним чином задля фактичної реалізації свого прагнення отримати конкретне благо, що у разі порушення, невизнання чи оспорювання призводить до можливості вдаватися до судової форми захисту у порядку цивільного судочинства [5, с. 38–39].

Сьогодні ця категорія, безсумнівно, є однією з основних, адже саме інтерес позивача зумовлює використання визначених законом прав і виконання обов'язків. Процесуальний інтерес відповідача з'являється в результаті виникнення інтересу позивача та є протилежний останньому. Інтерес відповідача зазвичай полягає в отриманні від суду рішення про відмову в позові. На нашу думку, законний інтерес не потрібно включати до структури цивільного процесуального правового статусу сторін разом із правами і обов'язками, адже ця категорія має дещо іншу юридичну природу, визначену законодавцем. Поділяємо науковий підхід, згідно з яким «законний інтерес» потрібно визначити основою процесуального статусу [8, с. 59], а не обов'язковим елементом цивільного процесуального статусу сторін.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 1 ст. 42 ЦПК у справах позовного провадження учасниками справи є сторони (позивач і відповідач), треті особи. Сторони є основними, самостійними та обов'язковими учасниками справ позовного провадження. У цивільному процесуальному законодавстві немає дефініцій понять «позивач» і «відповідач», лише визначається, хто ними може бути (ч. 2 ст. 48 ЦПК).

Зазвичай однією зі сторін прийнято вважати особу, яка звертається до суду за захистом, оскільки вважає, що інша особа порушила, або необґрунтовано оспорила, чи не визнала її права або охоронювані законом інтереси. Іншою стороною є особа, яку ініціатор процесу вважає порушником своїх прав та охоронюваних законом інтересів [3, с. 205]. Важко погодитися із запропонованим автором визначенням відповідача в цивільному судочинстві. На нашу думку, відповідачем в цивільному судочинстві має бути особа, якій не просто пред'явлено позов, а яка має відповідати за цим позовом. Тобто судом має бути встановлена визначальна ознака **належності** відповідача. Адже первісний відповідач, на якого вказав позивач, не завжди є належним. А питання належності відповідача, відповідно до чинного ЦПК, вирішується на підготовчому засіданні (п. 4 ч. 2 ст. 197 ЦПК).

С. С. Бичкова також звертає увагу на те, що у процесуальному законодавстві України осіб називають «позивачами» і «відповідачами» вже під час подання позовної заяви до суду, і навіть під час визначення підсудності, тобто коли позов ще навіть не подається, а лише вирішується питання, до якого суду його направляти [2, с. 56].

Вбачається, що позивач набуває свого юридичного статусу з моменту відкриття провадження у справі, а саме з постановленням ухвали про відкриття провадження у справі. Складно теж саме сказати про відповідача, адже не завжди позивач правильно визначає особу, яка реально має відповідати за позовом, тому відповідач залишається ймовірним до закінчення підготовчого засідання.

На нашу думку, свого юридичного статусу відповідача в цивільному судочинстві особа набуває після закриття підготовчого засідання, коли вирішено питання належності відповідача чи проведено його заміну. Це не стосується спрощеного провадження, в якому підготовче засідання не проводиться і питання належності відповідача та заміни неналежного відповідача вирішується до початку першого судового засідання.

Відповідачем і позивачем у цивільному процесі можуть бути фізичні особи, юридичні особи та держава (ч. 2 ст. 48 ЦПК). Правовий статус таких суб'єктів, як фізичні та юридичні особи, не викликає суперечностей у визначенні нормами цивільного законодавства, що складно сказати про цивільний правовий статус відповідача в особі держави. Безсумнівно, держава є самостійним учасником цивільного процесу, проте вона не може безпосередньо брати участь у цивільному процесі, лише через відповідний компетентний орган державної влади в особі керівника чи представника (ч. 4 ст. 58 ЦПК). Тому коректніше було б викласти ч. 2 ст. 48 ЦПК в такій редакції: «держава через відповідний орган державної влади». На практиці таке формулювання постійно використовується суддями, адже досить «парадоксально звучатиме при задоволенні вимог позивача у справі, в якій відповідачем виступає держава: суд як орган державної влади повинен ухвалити рішення іменем держави Україна проти самої ж держави» [10, с. 83], і це, виходячи з буквального трактування ч. 2 ст. 48 ЦПК? не буде помилковим. У ч. 4 ст. 58 ЦПК поряд із *державою* йдеться також і про *територіальні громади*, які можуть бути стороною в цивільному процесі через відповідний орган державної влади, орган місцевого самоврядування відповідно до його компетенції, від імені якого діє його керівник або представник. У зв'язку з цим

виникає питання: чому ж в ч. 2 ст. 48 ЦПК не забезпечена можливість територіальним громадам бути стороною у справах позовного провадження через відповідний орган місцевого самоврядування? Для внутрішньої узгодженості норм ЦПК пропонуємо ч. 2 ст. 48 ЦПК викласти в такій редакції: *«позивачем і відповідачем можуть бути фізичні і юридичні особи, а також держава і територіальні громади, які беруть участь у справі через відповідний орган державної влади, місцевого самоврядування»*.

Поділяємо точку зору С. С. Бичкової, що держава як суверенна, політико-територіальна організація влади у суспільстві є абстрактно-формальною категорією, а тому дії відповідних органів державної влади від імені держави не можна вважати представництвом. Такі дії є діями самої держави, яка через свою юридичну природу не може реалізувати свій цивільний процесуальний правовий статус сторони цивільної справи іншим чином [1, с. 110]. Тому те, що законодавець закріпив положення щодо держави у Параграфі 2 «Представники» Глави 4, викликає певну неузгодженість з її юридичною природою.

У контексті цивільного процесуального статусу відповідача не можна не сказати про цивільну процесуальну правосуб'єктність відповідача. Підтримуємо підхід С. С. Бичкової [1, с. 42], М. С. Шакарян, К. В. Гусарова, згідно з яким цивільну процесуальну правосуб'єктність потрібно розглядати як передумову набуття цивільного процесуального правового статусу відповідача. У доктрині цивільного процесуального права вже досить давно утверджена позиція, згідно з якою цивільна процесуальна правосуб'єктність включає в себе цивільну процесуальну правоздатність та цивільну процесуальну дієздатність.

Цивільна процесуальна правоздатність для відповідача, як і для інших учасників справи, визначає можливість мати цивільні процесуальні права та обов'язки.

Як зазначає С. С. Бичкова, щодо набуття цивільного процесуального правового статусу сторони у цивільному процесі досить мати загальну цивільну процесуальну правоздатність і нульову опосередковану цивільну процесуальну дієздатність (здатність здійснювати цивільні процесуальні права і виконувати цивільні процесуальні обов'язки сторони у суді через представника) [1, с. 112]. Водночас для того, щоб безпосередньо брати участь у процесі розгляду і вирішення цивільної справи як сторона, фізичні та юридичні особи, держава, а також інші учасники правовідносин, справи щодо яких розгляда-

ються в порядку цивільного судочинства, мають бути наділені як загальною цивільною процесуальною правоздатністю, так і безпосередньою повною (здійснювати у суді усі цивільні процесуальні права та виконувати цивільні процесуальні обов'язки сторони) або неповною цивільною процесуальною дієздатністю (здатністю особисто здійснювати у суді загальні цивільні процесуальні права і виконувати загальні цивільні процесуальні обов'язки сторони, передбачені ст. 43 ЦПК).

Варто констатувати, що в новому ЦПК змінилися та з'явилися абсолютно нові структурні елементи цивільного процесуального правового статусу відповідача. Для зручності їх розмежування та використання пропонуємо їх розділити на такі три групи:

1) загальні суб'єктивні цивільні процесуальні права та юридичні цивільні процесуальні обов'язки відповідача (притаманні й усім іншим учасникам справи). Зазначені процесуальні права учасників справи характеризуються перш за все тим, що дозволяють учасникам справи виявляти свою активну роль у процесі, впливати на перебіг та сприяти вирішенню справи. Зазначені процесуальні обов'язки учасників справи мають стримуючий характер, забезпечують належну процедуру розгляду справи і врівноважують активний складник процесу (права учасників справи) [12, с. 54].

2) спеціальні суб'єктивні цивільні процесуальні права відповідача як самостійного учасника справ позовного провадження;

3) спільні суб'єктивні цивільні процесуальні права і юридичні цивільні процесуальні обов'язки сторін (такі права і обов'язки, якими наділений і позивач, і відповідач, проте для використання більшості з цих прав потрібна спільна згода і участь сторін).

1. Загальні суб'єктивні цивільні процесуальні права відповідача (ст. 43 ЦПК):

1) ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень; 2) брати участь у судових засіданнях, якщо інше не визначено законом; 3) подавати докази (в тому числі й письмові докази в електронних копіях), брати участь у їх дослідженні; 4) ставити питання іншим учасникам справи, а також свідкам, експертам, спеціалістам; 5) подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб; 6) ознайомлюватися з протоколом судового засідання, записом фіксування судового засідання технічними

засобами, робити з них копії, подавати письмові зауваження з приводу їх неправильності чи неповноти; 7) оскаржувати судові рішення у визначених законом випадках; 8) заявляти відводи судді, секретарю судового засідання, експерту, спеціалісту, перекладачу; 9) користуватися правничою допомогою; 10) має право запропонувати суду питання, роз'яснення яких, на його думку, потребує висновку експерта або подати до суду висновок експерта, складений на його замовлення; 11) користуватися іншими визначеними законом процесуальними правами.

Загальні юридичні цивільні процесуальні обов'язки відповідача: 1) виявляти повагу до суду та до інших учасників судового процесу; 2) сприяти своєчасному, всебічному, повному та об'єктивному встановленню всіх обставин справи; 3) своєчасно з'являтися в судові засідання за викликом суду, якщо їх явка визнана судом обов'язковою; 4) подавати усі наявні у них докази в порядку та строки, встановлені законом або судом; 5) не приховувати докази; 6) надавати суду повні і достовірні пояснення з питань, які ставляться судом, а також учасниками справи в судовому засіданні; 7) виконувати процесуальні дії у встановлені законом або судом строки; 8) повідомляти суд про зміну свого місця проживання (перебування, знаходження) або місцезнаходження під час провадження у справі; 9) повідомляти суд про причини неявки у судові засідання; 10) виконувати інші процесуальні обов'язки, визначені законом або судом.

Слід також акцентувати увагу на тому, що новелою цивільного процесуального законодавства є чітке визначення в загальних положеннях ЦПК України наслідків невиконання учасниками справи покладених на них цивільних процесуальних обов'язків (застосування заходів процесуального примусу; притягнення до встановленої законом відповідальності; розгляд справи за відсутності відповідного учасника справи; залишення скарги, заяви, клопотання без розгляду або їх повернення) [11, с. 119].

2. Спеціальні суб'єктивні цивільні процесуальні права відповідача: 1) визнати позов (всі або частину позовних вимог – п. 1 ч. 2 ст. 49 ЦПК); 2) подати відзив (ст. 174, 178 ЦПК) та заперечення відповідача на відповідь на відзив позивача (ст. 180 ЦПК); 3) подати зустрічний позов (п. 3 ч. 2 ст. 49 ЦПК); 4) подати заяву про перегляд заочного рішення (ст. 284 ЦПК); 5) звернутися із заявою щодо зустрічного забезпечення (ст. 154 ЦПК);.

3. Спільні суб'єктивні цивільні процесуальні права сторін: 1) укласти мирову

угоду на будь-якій стадії судового процесу (ч. 7 ст. 49 ЦПК); 2) передати справу на розгляд третейського суду (ч. 4 ст. 4, ст. 21 ЦПК); 3) передати спір на розгляд іноземного суду (ч. 1 ст. 22 ЦПК); 4) звернутися до суду із заявою щодо проведення врегулювання спору за участю судді (статті 201–2015 ЦПК); 5) звернутися до суду із заявою про скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу (п. 2 ч. 1 ст. 454 ЦПК); 6) обґрунтувати належність конкретного доказу для підтвердження їхніх вимог і заперечень (ч. 3 ст. 77 ЦПК), 7) брати участь у процедурі врегулювання спору за участю судді у режимі відеоконференції (ч. 1 ст. 203 ЦПК); 8) можуть свідчити про відомі їм обставини, що мають значення для справи (ч. 1 ст. 92 ЦПК).

Спільні суб'єктивні цивільні процесуальні обов'язки сторін: 1) повідомити суд про всі обставини справи, які їм відомі (п. 6 ч. 2 ст. 197 ЦПК); 2) сповістити третю особу про відкриття провадження у справі і подати до суду заяву про залучення її до участі у справі як третю особу, яка не заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору (у випадку ч. 1 ст. 54 ЦПК); 3) довести ті обставини, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, крім випадків, встановлених законом (ч. 3 ст. 12, ч. 1 ст. 81 ЦПК).

Запропонована класифікація елементів цивільного процесуального правового статусу відповідача як самостійного учасника справ позовного провадження дозволяє комплексно розглянути досліджувану проблематику і може бути базисом для подальших наукових пошуків.

Висновки

Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що зміни цивільного процесуального законодавства мають більше позитивний характер, проте не позбавлені колізійності цивільних процесуальних норм та прогалів щодо питання регулювання цивільного процесуального правового статусу відповідача.

По-перше, зазначимо, що змінився момент, з якого сторони набувають свій юридичний статус. До відкриття провадження по справі ми можемо говорити лише про ймовірного позивача, та до закінчення підготовчого засідання – про ймовірного відповідача ймовірного спірного правовідношення. Проте не слід забувати, що після набуття відповідачем свого юридичного статусу він залишається лише ймовірним порушником прав позивача, доки не буде відповідного рішення у справі.

По-друге, з вище зазначеного випливає, що потребує змін ч. 2 ст. 48 ЦПК в частині надання можливості участі держави та територіальної громади як сторони в цивільному судочинстві та забезпечення внутрішньої узгодженості цього положення з ч. 4 ст. 58 ЦПК.

По-третє, запропонована класифікація дозволить гармонізувати систему структурних елементів цивільного процесуального правового статусу відповідача та може слугувати підґрунтям для подальших досліджень структурних елементів цивільного процесуального статусу сторін.

Список використаних джерел:

1. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: монографія. Київ: Атіка, 2011. 420 с.
2. Бичкова С. С. Щодо моменту набуття процесуального статусу особами, які беруть участь у справі. *Кримський юридичний вісник*. 2009. Вип. 2 (6). С. 54–60.
3. Васильєва-Шаламова Ж. В., Гуменюк К. П. До питання про поняття сторін як основних учасників цивільного процесу. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 74. С. 205–211.
4. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ: Юридична думка, 2012. 1020 с.
5. Гетманцев М. О. Категорія «інтерес» у цивільному процесуальному праві. *Приватне право і підприємництво*. 2016. Вип. 15. С. 38–42.
6. Загальна теорія держави і права: підручник / Цвік М. В. та ін.; за ред. М. В. Цвіка. Харків: Право, 2011. 584 с.
7. Теорія держави і права: підручник / Петришин О. В. та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2015. 368 с.
8. Рябенко Ю. Ю. Законний інтерес і процесуальний статус: проблеми співвідношення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. № 4. С. 57–60.
9. Цивільний процесуальний кодекс України: кодекс від 18.03.2004, редакція від 07.01.2018. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 12.08.2019).
10. Чучков О., Чучкова Н. Участь держави у цивільному процесі в Україні. *Юридична наука*. 2012. № 1. С. 81–85.
11. Бичкова С. С. Правовий статус учасників цивільної справи (у контексті новел процесуального законодавства України). *Право України*. 2018. № 10. С. 114–128.
12. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України / за заг. ред. Короєда С. О. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2018. 496 с.

The article is devoted to the analysis of the civil procedural legal status of the defendant, as a mandatory independent party to the lawsuits. On December 15, 2017, all procedural legislation of Ukraine was reformed, with the result that practically every institution of civil justice underwent substantial changes. Therefore, the study of this topic and its coverage has become extremely relevant today. The article deals with issues related to the complex analysis of the structure and peculiarities of civil procedural legal status of such a party to the case as defendant. The author repeatedly emphasizes the need for a substantial understanding in the legal doctrine of such theoretical provisions as "civil procedural legal status of the defendant", determining the moment from which the parties acquire their legal status, elements of civil procedural legal status of the defendant, which can serve as a basis for the appropriate legal practice. The author supports the theoretical approach according to which the civil procedural personality must be considered as a prerequisite for acquiring the civil procedural legal status of the defendant. Also, this study highlights the terminological contradictions and wording that indicate the conflict of law rules of the Civil Procedure Code of Ukraine (hereinafter – the CPC), and suggests ways to eliminate it. In particular, the legislative consolidation of the procedural status of the "state" and "territorial community" as parties to civil proceedings seems quite contradictory. The article defines the author's definition of "civil procedural legal status of the defendant" and makes his own classification of the structural elements of the theoretical structure under study into the following three groups: general subjective civil procedural rights and legal civil procedural obligations; the defendant's special subjective civil procedural rights; common subjective civil procedural rights and legal civil procedural obligations of the parties. The formulated conclusions and proposals can serve as a theoretical basis for resolving practical issues and filling the gaps in the legislative regulation of the defendant's civil procedural legal status.

Key words: civil litigation, legal status, lawsuit, parties, elements, rights, duties, defendant.

